

Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi
Uniwersytet SWPS

SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE WOBEC ZMIAN KLIMATU:

tożsamość narodowa i poparcie dla polityk prośrodowiskowych

Raport z sondażu Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi

Alicja Cholewińska, Aleksandra Cisłak-Wójcik

Raport nr 3/2024, Warszawa

Główne wnioski:

- Większość Polek i Polaków (60,2%) oczekuje zwiększenia wysiłków polskiego rządu w przeciwdziałaniu zmianom klimatu, co dziesiąty Polak lub Polka opowiada się za brakiem potrzeby dodatkowych wysiłków, a niemal co trzecia osoba w Polsce pozostaje neutralna wobec tej kwestii.
- Kwestie środowiskowe są dla Polaków i Polek równie ważne, co kwestie gospodarcze. Połowa mieszkańców Polski za ważniejsze uważa kwestie ochrony środowiska, nawet kosztem spowolnienia wzrostu gospodarczego kraju (51,46%), zaś druga połowa opowiada się za większym znaczeniem wzrostu gospodarczego (48,54%), nawet kosztem szkód środowiskowych.
- Poparcie dla polityk prośrodowiskowych zależy od formy identyfikacji narodowej. Osoby o wysokim nasileniu narcyzmu narodowego, czyli przekonania o wyższości narodu polskiego i dążenia do zdobycia zewnętrznego uznania uważają, że wzrost gospodarczy kraju jest ważniejszy niż ochrona środowiska. Osoby o bezpiecznej identyfikacji narodowej, przejawiającej się pozytywną i stabilną oceną grupy własnej oraz związanej z troską o potrzeby i dobrostan grupy, uznają ochronę środowiska za ważniejszą od wzrostu gospodarczego.

Dlaczego to jest ważne:

- Grupy – także społeczeństwa i narody – których członkowie identyfikują się w sposób narcystyczny mogą oddalać realizację celów długoterminowo ważnych tak dla samych tych grup, jak i ważnych globalnie, takich jak przeciwdziałanie zmianom klimatu.
- Działania na rzecz środowiska naturalnego warto promować w zróżnicowany sposób – tak, aby trafiły do zróżnicowanych odbiorców. Skuteczna realizacja polityk publicznych na rzecz środowiska naturalnego wymaga ich przedstawiania w sposób, który zapewni społeczne poparcie wśród osób w różny sposób przywiązanych do narodu.
- Silna identyfikacja narodowa nie jest sama w sobie przeszkodą w realizacji celów politycznych o charakterze globalnym, których beneficjentem jest społeczność międzynarodowa, ale nie jest też gwarantem społecznej gotowości do wspierania wysiłków na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu.

W obliczu globalnego wyzwania, jakim jest kryzys klimatyczny, działania związane ze zmianami klimatu i ochroną środowiska stanowią jedną z najważniejszych kwestii lokalnej i globalnej polityki. Przykładem tego jest zainicjowany w 2019 roku plan Europejskiego Zielonego Ładu, którego założenia obejmują uzyskanie neutralności klimatycznej państw UE do 2050 roku, w tym transformację energetyczną opartą o odnawialne źródła energii¹. Co istotne, poszczególne państwa europejskie wykazują różne poziomy gotowości do wdrażania ekologicznych rozwiązań². Tę gotowość należy rozpatrywać przez pryzmat wielu czynników, w tym stanu infrastruktury i technologii, zależności od energii pozyskiwanej z paliw kopalnych, warunków ekonomicznych czy obecnych polityk i regulacji. Niniejszy raport skupi się natomiast na gotowości społecznej rozumianej jako stopień społecznego poparcia dla wdrażania polityk i działań mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu. Będziemy w nim analizować to, czy i jaki związek ze społeczną gotowością proklimatyczną ma identyfikacja narodowa.

Proces przyjmowania tożsamości

Proces przyjmowania tożsamości – czyli identyfikacja społeczna – oznacza wytworzenie więzi między sobą a grupą i w konsekwencji pojawienie się poczucia przynależności do grupy. Według klasycznej teorii tożsamości społecznej ludzie są silnie motywowani, aby pozytywnie oceniać grupy, do których należą, ponieważ z przynależności do pozytywnie ocenianej grupy czerpią poczucie własnej wartości³. Szczególną kategorią społeczną, z którą człowiek może się utożsamiać, jest naród. Tożsamość narodowa wychodzi poza podzielane wartości i cele, łączy swoich członków również na poziomie wspólnego terytorium, historii, kultury i języka⁴. Tak jak inne rodzaje identyfikacji społecznej, identyfikacja narodowa może

---

¹ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/>

² Neofytou, H., Nikas, A., & Doukas, H. (2020). Sustainable energy transition readiness: A multicriteria assessment index. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 131, 109988. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2020.109988>. Państwa porównywane w ramach artykułu: Austria, Kanada, Chile, Chiny, Grecja, Indie, Indonezja, Kenia, Holandia, Polska, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Zjednoczone Królestwo (UK).

³ Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The social identity theory of intergroup behavior. In *Political psychology* (pp. 276-293). Psychology Press.

⁴ David, O., & Bar-Tal, D. (2009). A sociopsychological conception of collective identity: The case of national identity as an example. *Personality and Social Psychology Review*, 13(4), 354-379, <https://doi.org/10.1177/1088868309344412>

przybierać różne formy, a w konsekwencji ujawniać się przez odmienne postawy, zachowania i decyzje.

Jednym z podziałów proponowanych przez badaczy jest rozróżnienie między obronną formą identyfikacji – narcyzmem narodowym, czyli przekonaniem o tym, że własny naród jest wyjątkowy, zasługuje na specjalne traktowanie, a jest niedoceniany przez innych – oraz bezpieczną formą identyfikacji narodowej, czyli przywiązania do rodaczek i rodaków niezależnego od uznania dla narodu w oczach innych osób i grup⁵. Bezpieczna forma identyfikacji z narodem jest związana nie tylko z pozytywnym obrazem swojej grupy, lecz także z dbaniem o jej dobro i wzrost⁶ oraz konstruktywnym reagowaniem na napięcia międzygrupowe.

U podstaw narcyzmu narodowego leżą natomiast niezaspokojone potrzeby psychologiczne, związane z samooceną lub poczuciem kontroli. W przypadku niektórych osób dążenie do uzyskania poczucia własnej wartości prowadzi do poszukiwania silnej grupy, której częścią mogłyby się stać i z niej to poczucie czerpać – grupy takiej jak naród (choć potencjalnie mogą to być różne grupy – drużyny sportowe, wspólnoty religijne czy organizacje biznesowe). W konsekwencji osoby o wysokim stopniu narcyzmu narodowego są także szczególnie wrażliwe na zagrożenia dla tego wizerunku. Przez to też ich reakcje na napięcia międzygrupowe przyjmują bardziej agresywne formy.

Paradoksalnie, pomimo deklarowanego przywiązania do narodu, osoby o wysokim stopniu narcyzmu narodowego kładą mniejszy nacisk na spójność i dobrostan swojej grupy. Na przykład, narcyzm narodowy łączy się z niższym poziomem lojalności grupowej, przejawiającym się chęcią do stałego opuszczenia kraju w przypadku możliwości finansowego zysku. Odróżnia to osoby narcystycznie przywiązane do narodu od osób o silnej bezpiecznej identyfikacji narodowej⁷. Co więcej, narcyzm narodowy (lecz nie bezpieczna identyfikacja narodowa) wiąże się ze skłonnością do podejmowania wyborów i popierania decyzji, które mogą szkodzić członkom własnej grupy (np. ich zdrowiu), lecz przynosić korzyści

---

⁵ np. Cichocka, A. (2016). Understanding defensive and secure in-group positivity: The role of collective narcissism. *European Review of Social Psychology*, 27(1), 283-317, <https://doi.org/10.1080/10463283.2016.1252530>

⁶ De Zavala, A. G., Cichocka, A., Eidelson, R., & Jayawickreme, N. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of personality and social psychology*, 97(6), 1074, <https://doi.org/10.1037/a0016904>

⁷ np. Marchlewska, M., Cichocka, A., Jaworska, M., Golec de Zavala, A., & Bilewicz, M. (2020). Superficial ingroup love? Collective narcissism predicts ingroup image defense, outgroup prejudice, and lower ingroup loyalty. *British Journal of Social Psychology*, 59(4), 857-875, <https://doi.org/10.1111/bjso.12367>

wizerunkowe⁸ lub osobiste⁹. Podobne tendencje ujawniają się w kontekście poparcia polityk środowiskowych.

Narcyzm narodowy i polityki publiczne dotyczące środowiska naturalnego

Narcyzm narodowy wiąże się z poparciem działań, które zaspokajają specyficzne dla niego potrzeby, takie jak kreowanie korzystnego wizerunku grupy bądź manifestowanie swojej niezależności. Badania w kontekście polskim pokazały, że osoby o wysokim poziomie narcyzmu narodowego popierają polityki anti-środowiskowe (takie jak subsydiowanie przemysłu węglowego lub wycinka Puszczy Białowieskiej), ponieważ postrzegają ich wprowadzenie jako wyraz niezależności i niepoddawania się zewnętrznej presji ze strony silnych grup¹⁰. Podobnej relacji nie zaobserwowano w przypadku bezpiecznej identyfikacji z narodem. Podobnie, badania dotyczące poparcia założeń zielonej transformacji¹¹ pokazały, że narcyzm narodowy wiąże się z odrzucaniem propozycji Zielonego Ładu oraz poparciem dla pozyskiwania energii z paliw kopalnych. Z kolei bezpieczna forma identyfikacji narodowej przewidywała poparcie dla rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz polityk Europejskiego Zielonego Ładu. Co więcej, osoby o wysokim nasileniu narcyzmu narodowego były bardziej skłonne, aby wzmacniać prośrodowiskowy wizerunek narodu (poprzez rządowe kampanie greenwashingowe) niż wspierać rzeczywiste działania prośrodowiskowe (kampanie mające rzeczywiste cele proekologiczne)¹².

Badania przeprowadzone w kontekście międzynarodowym z udziałem mieszkańców 56 krajów pokazały, że kraje, w których poziom narcyzmu

---

⁸ Gronfeldt, B., Cislak, A., Sternisko, A., Eker, I., & Cichočka, A. (2023). A small price to pay: National narcissism predicts readiness to sacrifice in-group members to defend the in-group's image. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 49(4), 612-626. <https://doi.org/10.1177/01461672221074790>

⁹ Biddlestone, M., Cichočka, A., Głowczewski, M., & Cislak, A. (2022). Their own worst enemy? Collective narcissists are willing to conspire against their in-group. *British Journal of Psychology*, 113(4), 894-916. <https://doi.org/10.1111/bjop.12569>, Cichočka, A., Cislak, A., Gronfeldt, B., & Wojcik, A. D. (2022). Can ingroup love harm the ingroup? Collective narcissism and objectification of ingroup members. *Group Processes & Intergroup Relations*, 25(7), 1718-1738. <https://doi.org/10.1177/13684302211038058>

¹⁰ Cislak, A., Wojcik, A. D., & Cichočka, A. (2018). Cutting the forest down to save your face: Narcissistic national identification predicts support for anti-conservation policies. *Journal of Environmental Psychology*, 59, 65-73. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2018.08.009>

¹¹ Cislak, A., Wójcik, A. D., Borkowska, J., & Milfont, T. L. (2023). Secure and defensive forms of national identity and public support for climate policies. *PLOS Climate*, 2(6), e0000146. <https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000146>

¹² Cislak, A., Cichočka, A., Wojcik, A. D., & Milfont, T. L. (2021). Words not deeds: National narcissism, national identification, and support for greenwashing versus genuine proenvironmental campaigns. *Journal of Environmental Psychology*, 74, 101576. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101576>

narodowego obywateli był wyższy, charakteryzowały się niższym wskaźnikiem efektywności środowiskowej kraju (EPI, Environmental Performance Index)¹³. Wskaźnik ten został opracowany przez naukowców z Yale University i diagnozuje efekty polityki środowiskowej kraju w trzech kluczowych obszarach: zdrowia środowiskowego (w tym na przykład czystości wód i powietrza), żywotności ekosystemów (na przykład bioróżnorodności) oraz powstrzymywania zmian klimatu (na przykład ograniczania emisji dwutlenku węgla)¹⁴. We wszystkich trzech przypadkach wyższy narcyzm narodowy (ale nie bezpieczna identyfikacja narodowa) obywateli był związany z niższym wskaźnikiem na poziomie kraju.

Omówione wyniki badań wskazują, że poparcie i skuteczna realizacja polityki środowiskowej przez kraj zależy od rodzaju i siły identyfikacji narodowej obywateli. Defensywne przywiązanie do narodu może przejawiać się w poparciu dla działań szkodliwych dla środowiska i tym samym potencjalnie szkodliwych dla członków własnej grupy, lecz zaspokajających specyficzne potrzeby jednostki. Z kolei bezpieczne formy przywiązania do narodu wiążą się z działaniami o charakterze prośrodowiskowym lub pozostają wobec nich niezależne. Rodzaj identyfikacji z narodem, bezpieczny bądź defensywny, może mieć więc szczególne znaczenie w kontekście polityk publicznych związanych z ochroną środowiska.

Pytania badawcze

Niniejszy raport miał na celu sprawdzenie poparcia dla polityk środowiskowych wśród Polaków i Polek. Po pierwsze przeanalizowaliśmy to, co Polacy i Polki uznają za ważniejsze: ochronę środowiska czy wzrost gospodarczy kraju. Ponadto przyjrzałyśmy się temu, w jakim stopniu mieszkańcy Polski opowiadają się za zwiększeniem wysiłków polskiego rządu w przeciwdziałaniu zmianom klimatu. Po drugie przyjrzałyśmy się temu, jak poglądy na powyższe kwestie różnią się pomiędzy osobami o bezpiecznej i narcystycznej identyfikacji z narodem.

Aby odpowiedzieć na zadane pytania badawcze, opierałyśmy się na wynikach sondażu internetowego przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie

---

¹³ Cislak, A., Wojcik, A. D., Cichocka, A., & Milfont, T. L. (2024). National identity and environmentalism: Why national narcissism might undermine pro-environmental efforts. *Frontiers in Social Psychology*, 2, 1305150. <https://doi.org/10.3389/frsps.2024.1305150>

¹⁴ Wolf, M. J., Emerson, J. W., Esty, D. C., de Sherbinin, A., & Wendling, Z. A. (2022). *2022 Environmental Performance Index*. New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy.

Polaków i Polek (N=1669) przez Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi Uniwersytetu SWPS. Pełne omówienie sposobu przeprowadzenia badania zostało umieszczone na końcu raportu.

Co stanowi priorytet dla Polaków i Polek?

Na początku sprawdziliśmy, czy dla Polaków i Polek ważniejsze okażą się kwestie związane z ochroną środowiska bądź ze wzrostem gospodarczym kraju. W tym celu w sondażu zastosowano pytanie zaczerpnięte ze światowego sondażu wartości *World Values Survey* przeprowadzonego w latach 2017-2022 z udziałem respondentów z 64 krajów¹⁵. Osoby badane deklarowały, czy ich zdaniem ochrona środowiska powinna mieć pierwszeństwo, nawet jeśli prowadzi do wolniejszego wzrostu gospodarczego i pewnego zmniejszenia miejsc pracy, czy też to wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy powinny być najważniejszym priorytetem, nawet jeśli środowisko ponosi pewne szkody. Analizy wykazały, że Polacy i Polki w równym stopniu priorytetyzowali kwestie środowiskowe i gospodarcze (Wykres 1): 51,46% osób badanych wskazała jako priorytet o ochronę środowiska, nawet kosztem spowolnienia wzrostu gospodarczego kraju, zaś 48,54% badanych opowiedziało się za priorytetem wzrostu gospodarki, nawet kosztem szkód środowiskowych.

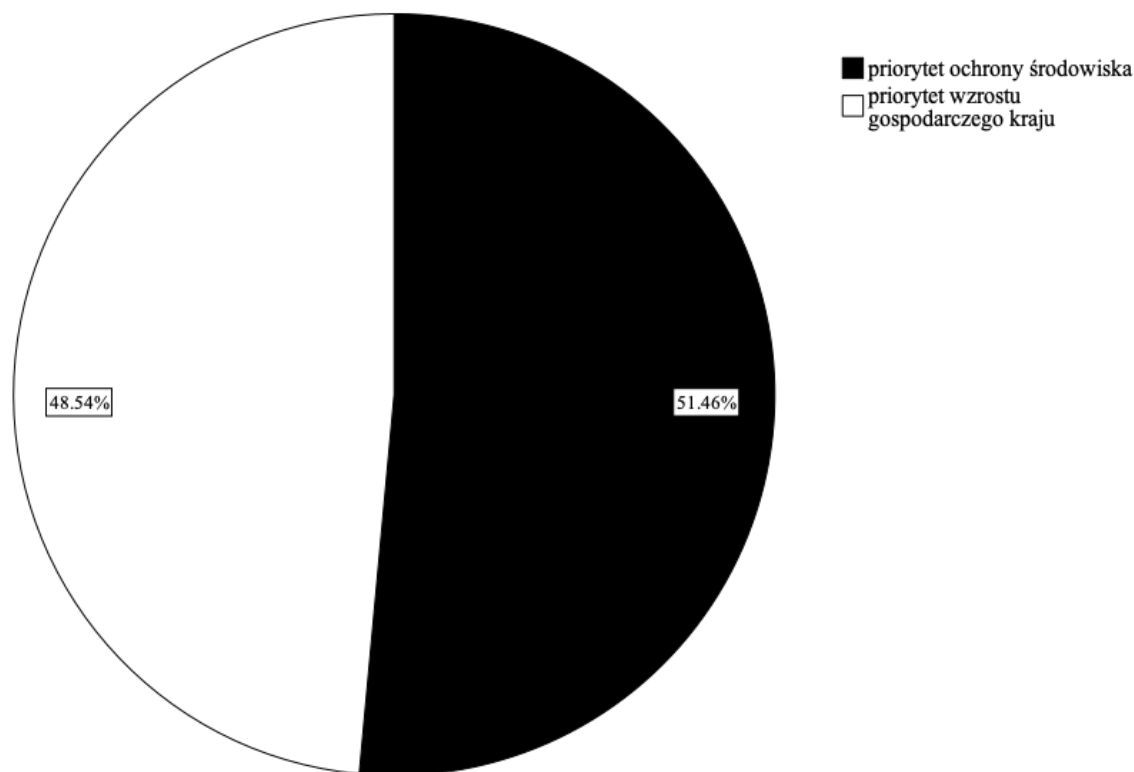
---

¹⁵ Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E., & Puranen, B. (2022). *World Values Survey Wave 7 (2017-2022) cross-national data-set (5.0.0)* [dataset]. World Values Survey Association. <https://doi.org/10.14281/18241.20>

Wykres 1

Opowiadanie się za priorytetem ochrony środowiska lub wzrostu gospodarczego kraju.

Czy Polacy i Polki popierają wprowadzanie zielonych polityk?

W kolejnym kroku sprawdziliśmy, w jakim stopniu Polacy i Polki uważają, że rząd Polski powinien zwiększyć wysiłki, aby wprowadzić prawa i polityki mające na celu ograniczenie zmian klimatycznych. Analizy wykazały, że osoby badane częściej opowiadały się za zwiększeniem wysiłków rządu w sprawie działań zapobiegającym zmianom klimatu¹⁶. Osoby, które wyraziły potrzebę zwiększenia wysiłków, stanowiły w sumie 60,2%. Osoby, które pozostały neutralne wobec tego stwierdzenia, stanowiły 28,5%. Z kolei osoby, które odmówiły potrzeby podejmowania dalszych wysiłków w kwestii zapobiegania zmianom klimatu, stanowiły w sumie 11,3% (Wykres 2).

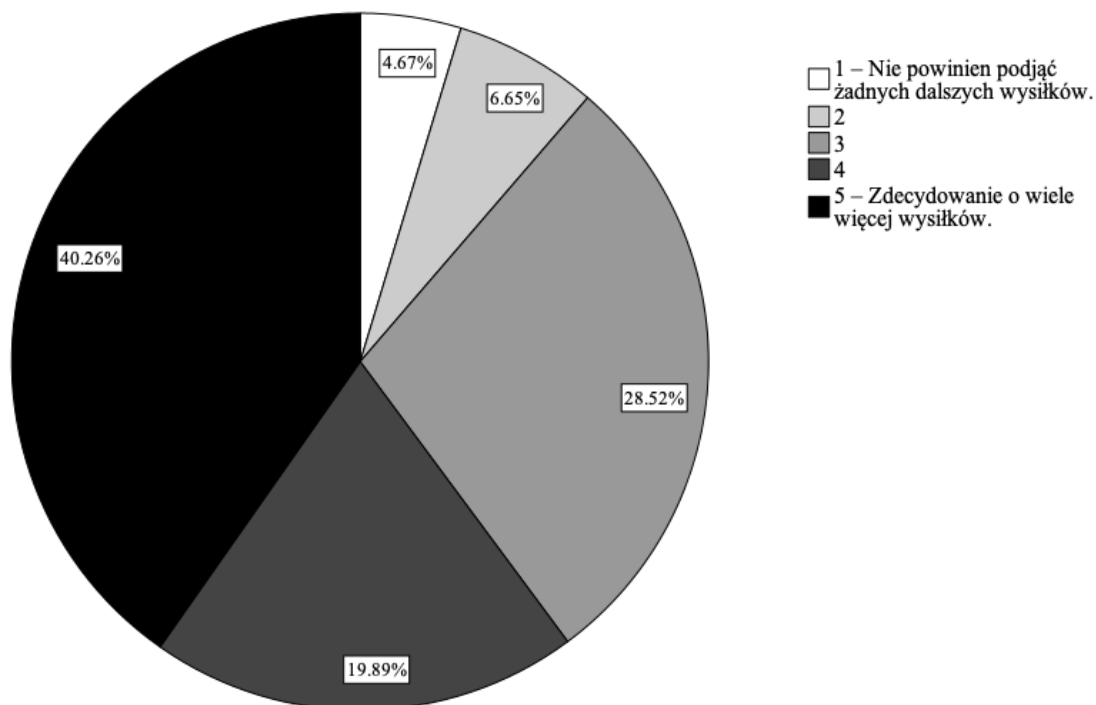
¹⁶ $M=3,84$

Wykres 2

Stopień, w jakim Polacy i Polki opowiadają się za potrzebą zwiększenia wysiłków rządu Polski, aby wprowadzić prawa i polityki spowalniające zmiany klimatyczne.

Rodzaj identyfikacji narodowej – czy różnicuje poparcie dla polityk środowiskowych?

Następnie sprawdziliśmy, czy odpowiedzi na powyższe pytania będą się różniły w zależności od nasilenia różnych form identyfikacji narodowej.

Po pierwsze, szacowaliśmy, jaki jest związek defensywnej i bezpiecznej formy identyfikacji narodowej z priorytetyzowaniem ochrony środowiska (versus rozwoju gospodarczego). W celu oszacowania unikalnego związku narcyzmu narodowego i bezpiecznej identyfikacji narodowej zastosowaliśmy analizę regresji, która pozwala jednocześnie uwzględnić oba predyktory. Analizy wykazały, że związek defensywnej identyfikacji narodowej – to znaczy narcyzmu narodowego przy kontroli identyfikacji narodowej – z priorytetyzowaniem ochrony środowiska był ujemny. Natomiast związek bezpiecznej identyfikacji narodowej – to znaczy identyfikacji narodowej przy kontroli narcyzmu narodowego – z priorytetyzo-

waniem ochrony środowiska był dodatni¹⁷. To oznacza, że narcyzm narodowy istotnie zwiększał prawdopodobieństwo opowiadania się za priorytetem gospodarczym, z kolei bezpieczna identyfikacja narodowa istotnie je zmniejszała. Osoby poszukujące identyfikacji z grupą narodową w wyniku niezaspokojonych potrzeb psychologicznych takich jak poczucie własnej wartości i dążące do wzmacniania pozytywnego wizerunku własnej grupy, nie są skłonne uznawać ochrony środowiska za priorytetowe względem rozwoju gospodarczego. Z kolei osoby o bezpiecznej identyfikacji z narodem, dla których istotny jest przede wszystkim dobrostan własnej grupy, są skłonne stawiać odwrotny priorytet, czyli uznawać kwestie ochrony środowiska za ważniejsze względem wzrostu gospodarczego kraju.

W następnym kroku sprawdziliśmy, w jaki sposób defensywne i bezpieczne formy identyfikacji narodowej łączą się z postrzeganą potrzebą zwiększenia wysiłków polskiego rządu, aby wprowadzać prawa i polityki zapobiegające zmianom klimatu. W tym celu przeprowadziliśmy analizę regresji liniowej, uwzględniając obie formy identyfikacji narodowej¹⁸. Analizy wykazały, że narcyzm narodowy – przy kontroli bezpiecznej identyfikacji z narodem – negatywnie wiązał się z postrzeganą potrzebą zwiększania wysiłków rządu. Z kolei bezpieczna identyfikacja narodowa – przy kontroli narcyzmu narodowego – pozytywnie wiązała się z postrzeganą potrzebą zwiększenia wysiłków rządu. Oznacza to, że osoby o defensywnej formie identyfikacji z narodem, priorytetyzujące własny interes względem interesu grupowego, są skłonne nie uznawać potrzeby wprowadzania praw i polityk mających na celu zapobieganie zmianom klimatu. Z kolei osoby o bezpiecznej identyfikacji z narodem są skłonne opowiadać się za potrzebą wprowadzania praw i polityk o charakterze proklimatycznym, co wskazuje,

---

¹⁷ Przeprowadziliśmy regresję logistyczną, w której predyktorem były bezpieczna identyfikacja narodowa oraz narcyzm narodowy, natomiast zmienną zależną stanowił priorytet gospodarczy bądź środowiskowy popieranych polityk. Model okazał się dobrze dopasowany do danych, $\chi^2=7.180$, $p<.517$. Narcyzm narodowy istotnie zwiększał prawdopodobieństwo opowiadania się za priorytetem gospodarczym (OR=1.374; B=.318; $p<.001$), z kolei bezpieczna identyfikacja narodowa istotnie zmniejszała to prawdopodobieństwo (OR=.898; B=-.107; $p=.028$). Wartości powyżej 1 oznaczają związek dodatni (wzrost prawdopodobieństwa), a wartości poniżej 1 oznaczają związek ujemny (spadek prawdopodobieństwa).

¹⁸ Przeprowadziliśmy regresję liniową, w której predyktorem były bezpieczna identyfikacja narodowa oraz narcyzm narodowy, natomiast zmienną zależną było poparcie dla proklimatycznych polityk polskiego rządu. Model okazał się dobrze dopasowany do danych $F(2,1666)=13.31$ $p<.001$ $R^2=.016$. Związek pomiędzy narcyzmem narodowym a poparciem dla polityk proklimatycznych był umiarkowanie niski i ujemny ($\beta =-0,159$), z kolei związek pomiędzy bezpieczną identyfikacją narodową a poparciem dla polityk proklimatycznych był niski i dodatni ($\beta =0,110$).

że przywiązanie do narodu skoncentrowane na potrzebach i interesach grupy, może mieć swoje odzwierciedlenie w poparciu dla działań prośrodowiskowych.

Podsumowanie

Wyniki sondażu pokazują, że dla Polaków i Polek kwestie wzrostu gospodarczego kraju i ochrony środowiska są równie ważne. Natomiast większość Polek i Polaków (60,2%) oczekuje zwiększenia wysiłków rządu w zakresie systemowego zapobiegania zmianom klimatycznym drogą praw i polityk wprowadzanych przez rząd. Przypisywanie znaczenia kwestiom środowiskowym wśród Polaków i Polek jest powszechnym wnioskiem płynącym z badań opinii publicznej. Na przykład, w ostatniej edycji raportu na temat zmian klimatu, sporządzonego przez Kantar i Lata Dwudzieste we współpracy z European Climate Foundation i UN Global Compact Network Poland, połowa osób ankietowanych (50%) uznała zmiany klimatyczne i zanieczyszczenie środowiska za jedno z największych współczesnych zagrożeń¹⁹. Można więc stwierdzić, że Polacy i Polki jako społeczeństwo oczekują zwiększenia proklimatycznych wysiłków rządu i uznają problemy środowiskowe za ważne, lecz nie wyraźnie ważniejsze od kwestii wzrostu gospodarczego kraju.

Okazuje się także, że wybór priorytetu działań kraju oraz stopień poparcia rządowej polityki proklimatycznej jest zależny od rodzaju identyfikacji z narodem. Podczas gdy ogół Polaków i Polek w równym stopniu priorytetyzuje kwestie środowiskowe i gospodarcze, priorytety te są różne w zależności od formy identyfikacji narodowej. Bezpieczna identyfikacja narodowa, która wiąże się ze zwracaniem uwagi na potrzeby i interesy swojej grupy, przejawia się poparciem dla prowadzenia polityki prośrodowiskowej, tj. oczekiwaniem zwiększenia proklimatycznych wysiłków rządu oraz priorytetyzowaniem ochrony środowiska. Bezpieczne przywiązanie do narodu można więc uznać za wyraz prawdziwych związków z członkami swojej grupy, w ramach których troska o grupowy dobrostan może stać się tożsama z większą wrażliwością na problemy środowiska, w którym te osoby żyją. Wyniki te są zbieżne z dotychczasowymi badaniami, które wskazują, że bezpieczna identyfikacja z narodem sprzyja poparciu dla politycznych działań prośrodowiskowych²⁰ bądź pozostaje wobec nich neutralna (to znaczy, że nie

---

¹⁹ <https://ziemianieatakują.pl/>

²⁰ Cislak, A., Wójcik, A. D., Borkowska, J., & Milfont, T. L. (2023), op. cit.

decyduje ani o poparciu, ani o przeciwstawianiu się politykom o takim charakterze)²¹.

Z kolei narcystyczna postać identyfikacji narodowej, w ramach której jednostka jest skłonna przedkładać osobiste interesy i potrzeby nad dobro grupy, wiąże się z odrzuceniem priorytetu ochrony środowiska na rzecz wzrostu gospodarczego kraju oraz odmawianiem potrzeby zwiększenia proklimatycznych wysiłków rządu. Dotychczasowe badania pokazują, że opowiadanie się za działaniami szkodzącymi środowisku (oraz działaniami greenwashingowymi) stanowi środek do zaspokojenia psychologicznych potrzeb osób o wysokim nasileniu narcyzmu narodowego związanych z samooceną i poczuciem kontroli²².

Narcyzm narodowy można więc uznać za rodzaj pozornej więzi z członkami własnego narodu, która pełni przede wszystkim funkcję instrumentalną (pozwala jednostce podtrzymywać indywidualne poczucie własnej wartości) nawet kosztem potencjalnej szkody dla członków własnej grupy. Podsumowując, bezpieczne i defensywne formy przywiązania do narodu pozwalają przewidywać poparcie odmiennych kierunków polityk publicznych dotyczących środowiska naturalnego, czego powodów można doszukiwać się w ukierunkowaniu na różne potrzeby zorientowane na indywidualną bądź kolektywną korzyść.

Metodologia

Polski Sondaż Relacji Społecznych 2023 został przeprowadzony przez Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi²³ na Uniwersytecie SWPS, na reprezentatywnej próbie Polaków (N=1669) pod względem płci, wieku, wykształcenia oraz miejsca zamieszkania. Dane zbierano przy wykorzystaniu metod CAPI i CAWI między wrześniem a październikiem 2023 r. Sondaż uzyskał pozytywną opinię Komisji Etyki Uniwersytetu SWPS (34/2023).

Narcyzm narodowy był mierzony za pomocą trzech pozycji wchodzących w skład skróconej skali narcyzmu kolektywnego autorstwa Ardaga i współpracow-

---

²¹ Cislak, A., Wojcik, A. D., & Cichocka, A. (2018), op.cit.

²² Cislak, A., Wójcik, A. D., Borkowska, J., & Milfont, T. L. (2023), op. cit., Cislak, A., Cichocka, A., Wojcik, A. D., & Milfont, T. L. (2021), op. cit.

²³ <https://swps.pl/nauka-i-badania/poznaj-nasz-potencjal/centra-badawcze/874-instytuty-naukowe/instytut-psychologii/centra-i-laboratoria/21114-centrum-badan-nad-relacjami-spolecznymi>

ników, np. „Polacy zasługują na specjalne traktowanie”²⁴. Osoby badane odpowiadały na skali od 1 – *zdecydowanie nie* do 7 – *zdecydowanie tak*²⁵.

Bezpieczna identyfikacja narodowa była mierzona za pomocą trzech pozycji pochodzących ze skali Camerona np. „Czuję silną więź z innymi Polakami”²⁶. Osoby badane odpowiadały na skali od 1 – *zdecydowanie nie* do 7 – *zdecydowanie tak*²⁷.

Postawa wobec zrównoważonego rozwoju była mierzona jedną pozycją zaczerpniętą z *World Values Survey* „Oto dwa stwierdzenia, które ludzie czasami wyrażają, dyskutując na temat środowiska i wzrostu gospodarczego. Które z nich bardziej odpowiada Pani/a punktowi widzenia? A. Ochrona środowiska powinna mieć pierwszeństwo, nawet jeśli prowadzi to do wolniejszego wzrostu gospodarczego i pewnej utraty miejsc pracy. B. Wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc powinny być najważniejszym priorytetem, nawet jeśli środowisko ponosi pewne szkody.”²⁸. Osoby badane mogły wybrać opcję A, opcję B, odpowiedź *Nie wiem* lub *Inną odpowiedź* i wówczas wpisać własną odpowiedź.

Poparcie dla polityk środowiskowych było mierzone jedną pozycją inspirowaną pytaniem z sondażu YouGov zadawanym od 2019 roku (<https://yougov.co.uk/topics/politics/trackers/how-is-the-uk-government-handling-climate-change>) – „O ile WIĘCEJ wysiłków – jeśli w ogóle – powinien Pani/a zdaniem podjąć rząd Polski, aby wprowadzić prawa i polityki mające na celu ograniczenie zmian klimatycznych?”. Osoby badane odpowiadały na skali od 1 – *nie powinien podjąć żadnych dalszych wysiłków* do 7 – *zdecydowanie o wiele więcej wysiłków*²⁹.

---

²⁴ Ardag, M. M., Cohrs, J. C., & Selck, T. J. (2019). A Multi-Method Approach to National Identity: From Individual Level Attachment to National Attachment. *SSRN Electronic Journal*.

<https://doi.org/10.2139/ssrn.3321204>

²⁵ $M=4.18$, $SD=1.59$, $\alpha=.85$

²⁶ Cameron, J. E. (2004). A Three-Factor Model of Social Identity. *Self and Identity*, 3(3), 239–262.

<https://doi.org/10.1080/13576500444000047>

²⁷ $M=5.26$, $SD=1.46$, $\alpha=.90$

²⁸ Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E., & Puranen, B. (2022), op. cit.

²⁹ $M=3.84$, $SD=1.16$